

Hebræum, ubi erat epitaphium : Adoniram clientis Salomonis, cujus mentio fit III Reg. v. Hunc ferunt cum classe Salomonis in Hispaniam venisse, ibique defunctum sub hoc lapide conditum. Sed licet in tanta antiquitate non facile adducar lapidibus istis fidem dare; tamen hæc tantorum auctorum in hanc sententiam conspiratio, sine dubio tantis fidei eluit formidinem, elevatque probabilitatem.

XIV. Sed conjecturis, ac signis nec obscuris, nec vulgaribus res ista potissimum roboratur. Nam in primis navigatio ipsa a Syria in ultimas Herculei freti fauces, ubi Tartessus sita erat, pro illorum temporum antiquitate satis longa, et insolita videri potest, utpote quæ totam Mediterranei maris longitudinem mille fere Gallicis milliariis protensam emensa, non parvo tempore, nec exiguo apparatu indiguerit. Et licet nunc totus ille maris tractus, duorum, aut trium mensium spatio navigari possit; tamen ut bene vidit Ribera, classis illa diversa littora legendo, et portus attingendo in quibus mercium commutationi insistere opus erat, longum illud tempus trium annorum potuit consumere. Fortasse nec illo tempore adhuc naves velis utebantur, nam carbasa apud Lusitanos primum reperta scribit Plinius, et ex eo Ortelius in sua Hispania veteri. Navigatio autem Lusitanorum non ita antiqua videtur sicut Tyrionum, et Phœnicum. Et apud Ezechielem xxvii, Tyrus sub forma navis pulcherrimæ describitur, seu potius triremis, in qua vela, id est, carbasa non ponuntur, sed velum ex bysso suspenditur in stratum, ut vertunt septuaginta, et Hieronymus de velo, quod ponitur in operimentum ad solis calorem interpretatur, id est, toldo. Si ergo sine velis navigabatur tempore Salomonis, multo tempore

ad navigationem illam in Hispaniam indiguisse certum est. Addo in ipsa Hispania effodiendis metallis, purgandis, atque præparandis, mercibusque transmutandis non immerito servos Salomonis totum illud tempus consumpsisse, nec nimis longum videri potest, ut auri, et argenti tanta vis quadraginta viginti talenta, hoc est, *Quatrocientos y veinte quintales de oro*, ut antiqui supputant Hebræi, ex ipsis mineralibus eruerentur, et usque ad liquidum tanti metalli purgatio conflari, et in naves posset inferri, et adduci.

XV. Accedit ipsa Tartessi nomenclatura, et situs regionis omnino cum occidentali Tharsis conveniens. Fuit quondam in Bœtica Hispaniæ provincia celeberrimum Tartessi emporium, unde et tota ipsa provincia Tartessiaca aliquando cognominata est. Magnifica urbis hujus apud antiquos est mentio, unde notitiam illius hauserunt noviores Hispanicarum rerum tractatores. De ea agit Strabo libro tertio, et apud eum Eratosthenes : « Cum Bœtis, inquit, duobus ostiis in mare exeat, aiunt olim in medio horum fuisse urbem habitatam Tartessum fluvio cognomine, regionemque appellatam fuisse Tartassidem, quam nunc Turdulis incolunt, quin et Eratosthenes Calpa adjacentem regionem Tartessidem vocari tradit, et Britheam insulam fortunatam. » Herodotus, quem Cicero historiæ patrem merito vocat, meminit antiquissimæ hujus urbis in libro quarto, ubi narrat Samios Herculeas transvehentes columnas pervenisse in Tartessum, pompam ferentes ad rem divinam. Erat ea tempestate id emporium, id est, nundinæ, intemeratum adeo, ut inde revertentes isti ex mercibus quæstum maximum fecerint inter omnes, quos nonimus Græcos. Addo et Aris-

totelem, vel si quis alius est auctor libri de mirabilibus auscultationibus ad finem, ubi inquit : « Primos Phœnices ferunt cum Tartessum navigassent tantam argenti vim, oleo, aliisque nauticis sordibus commutatam esse ut neque capere naves, neque ferre possent, quocirca coactos sub discessum cum cætera quibus utebantur, tum anchoras etiam ex argento conflare. » Longum esset multos alios ex antiquis recensere, qui Tartessi hujus meminerint, Plinium libro III, cap. I; Silium lib. III; Melam lib. II, cap. VI; D. Hieronymum in Proœmio, lib. II commentariorum ad Galatas; Livium lib. VIII, decadis III; Polybium lib. III; Volaterranum lib. VIII; Nebrisensem, Morales, Mariana, Florianum, Garibui, aliosque innumeros, qui nostris temporibus res Hispanicas tractavere.

XVI. Me vero testimonium illud Aristotelis, ubi inquit : « Primos Phœnices cum in Tartessum navigassent, argento naves onerasse, » mentem excitat ad æstimandum hanc Salomonicam navigationem cum servis regis Tyrionum, ex nova illa, primaque Phœnicum navigatione in Hispaniam originem traxisse. Phœnices esse Tyrios, seu ejusdem regionis, nemo est qui ignoret, nisi historias omnes ignoret. Hos igitur Phœnices scribit Strabo libro tertio, navigationem suam paulo post tempora belli Trojani incœpisse. Verba ejus sunt : « Vulgatum est sermonibus Minois in mare imperium, et Phœnicum navigatio, qui extra columnas Herculis progressi sunt, ibique in media Africæ ora maritima, urbes condiderunt paulo post Trojani belli tempora. » Ita Strabo ubi verbum illud : Paulo post tempora Trojani belli, præcisum tempus non indicat, sed æstimantis relinquit arbitrio, ut non longo post tempore ab exacto Tro-

jano bello navigationem istam incœpisse intelligamus. Tempus autem quod a Trojano bello usque ad Salomonem intercessit, ad centum quinquaginta annos ascendit, plus, minusve : nam a destructa Troja usque ad Romæ foundationem intercedunt anni 432, ut ex Solino, Livio, Dionysio Halicarnassæo, aliisque probatissimis auctoribus constat. Ab urbe vero condita usque ad Christum 750, qui efficiunt summam annorum 1183, uno plus, vel minus a Troja usque ad Christum. A Salomone autem usque ad adventum Christi numerantur 1030, plus, minusve. Unde restant inter eversionem Trojæ, et Salomonem 150, vel circiter. Cum ergo Phœnices, seu Tyrii paulo post tempora Trojani belli navigationem suam in Hispaniam, seu fretum Herculeum auspiciati fuerint, recentioris memoriæ tempore Salomonis erat illa navigatio, ex qua cum tantam argenti, et auri copiam hauserint, quantam ex Aristotelis historia vidimus, verosimile valde est animum Salomonis excitasse ut navigationi illi sociato fœdere cum rege Tyrionum incumberet, indeque maximam illam vim divitiarum attulisse, quam Scriptura narrat, ita ut argentum illis diebus nullo fere pretio haberetur.

XVII. Concordat denique cum hac nostra sententia magna illa, et celebratissima argenti, aurique in Hispania abundantia, præsertim in tempestate, qua primum a Phœnicum navigationibus frequentari cœpta est, nam ipsos ita argento onustos recessisse ex Tartesso, ut etiam anchoras ex argento conflaverint, Aristoteles ut vidimus refert. Quod tamen Diodorus, et Strabo, et ex eis Ortelius in sua veteri Hispania, aliique auctores ex incendio Pyrinæi montis, quod tantum fuit ut venæ ipsæ argenti, aurique lique-

factæ confluerint, Phœnices adduxisse probabilius existimant. Ad hæc si Straboni credimus, Turditanos, qui Bœticam olim incolebant provinciam præsepibus argenteis (vel ut Causabono placet lacunariibus) et argenteis doliis usos fuisse annotatum est. Idem Strabo refert apud novam Carthaginem, vulgo Carthagena, fodinam argenteam ita divitis, et exuberantis venæ, ut populo Romano in singulos dies viginti quinque millia drachmarum penderet, hoc est, ultra tres mille uncias (nostra computatione: *Cada dia tres mil reales de a ocho.*) Et Plinius ex aliorum fide refert Asturiam, Galliciam, et Lusitaniam præstitisse annis singulis vicena millia pondo, hoc est, libras argenti, quæ efficiunt in nostra computatione: *Cuarenta mil marcos de plata.* Idem quoque memorat Annibali in Hispania solum unum puteum, seu argenti fodinam, nomine Bebelo, ministrasse in singulos dies trecenta pondo, hoc est, libras argenti, id est: *Seiscientos marcos.*

XVIII. Quam immensam argenti vim Romano populo, et Carthaginiensibus ex Hispania proveniente non leviter Scriptura insinuat cum I Macchabæorum VIII victorias Romanorum recensens, inquit audivisse inter alia Judam Macchabæum quanta Romani fecissent in regione Hispaniæ; et quod in potestatem redegerunt metalla auri, et argenti, quæ illic sunt. Quæ verba mirifice concinnunt cum incredibili illa divitiarum magnitudine quam profani auctores de Hispania narrant. Multoque abundantius aureas istas venas, et argenteas ebullisse credendum est tempore Phœnicæ navigationis, quæ et Salomonis fuit, cum primum metalla ista scaturire visa sunt, unde non immerito dictum est a Scriptura, argentum illis temporibus nullius

pretii fuisse, quia classis regis ibat in Tharsis, et afferebat inde aurum, et argentum. Quomodo enim argentum reputaretur illo tempore cum de ipsis Phœnicibus narret Aristoteles, et Diodorus, et Strabo adeo argenti pondere onerasse naves, ut etiam anchoras ex argento conflaverint? Mirifice ergo abundantiam auri, et argenti Hispanici cum illius temporis navigationibus correspondere constat. Sed et gemmæ illæ, quæ ex hac navigatione dicuntur allatæ, et nomen ipsum Tharsis retinuerunt apud Hebræos, plane cum gemmis Hispanicis, quas turquesas vocant, et quarum Hispania satis est ferax, omnino conveniunt; nam Tharsis dicuntur lapides illi, qui cæruleum referunt colorem, et maris similitudinem, ut ex Hieronymo epistola xxxiii vidimus, et super caput primum Ezechielis, ad illa verba: *Et aspectus rotarum, et opus earum quasi visio maris*, quod septuaginta habent: *Quasi species Tharsis*, pro quo Aquila hyacinthum posuit, inquit Hieronymus: Qui lapsis cœli habet similitudinem. Color ergo cæruleus sive quasi maris, aut cœli, apprime convenit gemmis istis Hispaniæ, quæ illo tempore tanto erant in pretio, ut manus, digitosque Salomonis ornarent. Qua ratione ad litteram intelligi potest illud Cantico- rum v: *Manus ejus tornatiles aureæ plenæ hyacinthis*, seu ut alia littera habet, plene Tharsis, id est, lapidibus cæruleum colorem referentibus ex quibus annuli digitis Salomonis inserebantur. Quantum autem gemmis istis Hispania abundaverit, referunt nobiles auctores, qui circa Zamoram hujusmodi lapides procreari dicunt, in tantum quod ad illorum copiam lingua Arabicum, civitas Zamorensis sit appellata: *Ciudad de las turquesas*, ut refert Puente lib. III, cap. III.

XIX. Sed instat aliquis, aut for-

tasse insultat deridendo: Esto tanto fuerit in Hispania auri, et argenti abundantia; demus etiam et gemmas; sed unde elephantorum dentes? Unde simiæ, et pavones? Quos expresse Scriptura e Tharsis classem Salomonis evexisse affirmat. Numquid etiam elephantem in Hispania procreatos dicemus, ut ab illis dentes revellerent Salomonicæ classis negotiatores. Aut ubinam simias in Hispania nasci cognovimus, etsi aliunde allatas conservari dubium non sit? Minus de pavonibus urget argumentum, nam hos Hispaniæ regio non omnino abhorret, et si paucos, et pro raritate producat.

XX. Cæterum dentes ibi elephantorum plus timoris inferunt, quam vulneris, et eburnea ista tela magis sunt ponderosa quam fortia. Respondeo igitur potuisse elephantorum dentes ex Hispania deferri, sed non in Hispania nasci, sed ex Africa per fretum Gaditanum ad Tartesum totius Hispaniæ, Africaque emporium deferri. Annon modo in hac nostra ætate ex Hispania dentes istos, et ebur in magna copia ad alias regiones deferri videmus, non quia in Hispania elephantem nascuntur, sed quia aliunde eorum dentes in Hispaniam advehuntur. Quidni ergo idem in antiquissima illa Tartesso contigisse dubitamus? Si quæras unde et qua navigatione in Tartesum deferebantur? Responsio est in promptu. Contigua est Hispania ipsi Africae solo freta Herculeo, quod vix quinque milliaria in latitudine habet determinata: ipsa etiam Africae maritima in illo tractu Hispania Tingitana, seu Hispaniæ transfretum ab antiquis dicebatur: Africam autem abundare elephantis, non tam antiquorum auctorum testimonio, quam oculari nostræ ætatis experimento comprobatur. Quin et Plato in Atlanticæ

insulæ descriptione, quam ipsi Gaditano freto objectam fuisse narrat, multitudinem elephantorum agnoscit, ejus insulæ ad Hispaniæ oram propinquitas nisi fabulam redoleret, non parvam ad nos horum animalium mercaturam transmitteret. Sed non opus est insulæ hujus stabilitatem fundare, cum ex ipsa Africa præsto nobis elephantorum apparatus suppeditari possit, ut dictum est.

XXI. Ex hac autem Tharsis derivatione in Hispaniam, ad eorum reges, opulentiamque non insuaviter propheticam cantilenam deducit Gropius, cum in Psalmo LXXI legimus: *Reges Tharsis, et insulæ munera offerent*, quod utique de regibus occidentalis Hispaniæ non absurde intelligendum videtur, tum propter ea quæ de Tharsis hucusque dicta sunt, quæ apprime Hispaniæ nostræ conveniunt: tum propter Scripturæ phrasim, quæ nomine insularum eas regiones intelligere solet, ad quas non nisi navigatione usqueaque perveniri poterat ex Palæstina, qualis maxime Hispania nostra est. Quæ psalmistæ interpretatio doctis quibusque hujus temporis non displicet. Adde et illud Psalmi XLIV vaticinium: *Et filia Tyri in muneribus vultum tuum deprecabuntur omnes divites plebis*, de Hispania intelligi posse. Quod non inepte quidam ex eo affirmant, quia per filias Tyri, nullæ melius accipiuntur in phrasi Scripturæ, quam urbes illæ, seu coloniæ, quæ a Tyriis fundabantur, et quasi ex eis originem ducentes nomine filiarum Tyri videntur gaudere. Plurimas autem a Tyriis, seu Phœnicibus in Hispaniam deductas colonias cum navigationibus suis regionem ipsam frequentarent, manifestum est, et passim ex auctoribus, et historiographis habetur.

XXII. Major certaminis pondus in Orphirina regione attingenda, et enaviganda nobis restat, quam His-

paniæ nostræ paucissimi sunt qui adscribant, sed sunt tamen. Et quidem pro principali nostræ controversiæ scopo, et Salomonis divitiis sufficiebant, quæ pro explicatione regionis Tharsis hucusque allata sunt, cum totam rationem numerosissimi illius auri, argentique ponderis quod in tantum exerevit, ut argentum nullius esset pretii in illis diebus, ad Tharsicam navigationem Scriptura referat, non ad Ophirinam, ut ex ipsis verbis sacri textus expresse deducitur: *Non erat, inquit, argentum in pretio in diebus illis, quia classis regis ibat in Tharsis, et afferebat inde aurum, et argentum*, III Reg. IX. Si ergo, ut probatum est, Tharsis illud, quo Salomonica classis navigabat, fuit Hispania, et celeberrimum illorum temporum emporium Tartessus, manifeste ducitur maximam divitiarum Salomonis amplitudinem, et affluentiam ex Hispaniæ fontibus scaturisse, si quidem Tharsica illa, seu Hispanica navigatio in causa fuit ut tanta vis exeresceret argenti, quod quasi nullus pretii reputaretur. Sed tamen majus hic addetur pondus si evincere poterimus, aut quoquo modo declarare regionem Ophir in Hispania fuisse illo loco quo Flavius Dexter designat, scilicet in ora maritima Bracharensi, seu Galliciæ. Nec me quidquam movet Ophir communiter videri orientalibus, seu Indicis regionibus attribui, valdeque novum videri, illam in occidentalem Hispaniæ provinciam transferre. Hoc inquam parum movet, nec movere debet quemquam, qui vel modice advertat quanta inter auctores circa hujus regionis designationem versatur controversia, aliis in orientali India, aliis in occidentali America, seu Peruana regione, aliis in meridionali Africa eam adscribentibus. Quidni ergo huic opinionum dissensionem repugnabit, et

aliam inducere opinionem, quæ in occidentali Europæ regione, scilicet in ultima Hispaniæ ora eam assignet? Non ergo novum censi debet extra orientem collocare Ophirinam regionem, et si novum sit Hispaniæ eam attribuere.

XXIII. Ut autem difficillimum totius hujus explicationis obicem primo agmine aggrediamur, illud est, quod in hac parte omnes deterret, omniumque ora videtur obstruere, quod in ipso Scripturæ textu designatur portus unde classis Salomonis solvebat in Ophir, ex quo minime in Hispaniam patere potest navigatio. Classis enim Salomonis solvebat ex portu, qui erat in littore maris rubri, ex quo ad Hispaniam minime potest navigari, nisi tota Africa circumacta, et mari oceano emenso. Sic enim habet sacer textus III Reg. IX: *Classem quoque fecit rex Salomon in Asiongaber, quæ est juxta Ailath in littore maris rubri in terra Idumææ. Qui cum venissent in Ophir, sumptum inde aurum quadringentorum viginti talentorum detulerunt ad Salomonem*. Idemque repetit Scriptura II Paralipomenon VIII. Quæ difficultas, si eandem ponamus fuisse navigationem in Tharsis, et in Ophir, æque urget opinionem supra a nobis stabilitam, quod Tharsis in Hispania sita sit. Si enim unica illa navigatio fuit, utique ex eodem portu solvebatur, qui erat Asiongaber in littore maris rubri, ex quo in Hispaniam trajectio navium inusitata prorsus, et impossibilis illis temporibus fuisse videtur, imo et omnino superflua, cum ex portibus Palæstinæ per Mediterraneum facilis, et tuta omnino navigatio in Hispaniam pateret.

XXIV. Sunt qui difficultatis hujus pondus elevari existiment asserendo facillimam, et frequentissimam fuisse navigationem a mari rubro in fretum Gaditanum, et Hispaniæ

portus, sicut nunc videmus cum quotannis ex Hispania naves solventes totius oceani vastitate emensa ad rubrum, et Indicum mare, et ultra, vela protendunt. Sed infida, ac parum tuta aura navigat hæc opinio, imo contradictionis naufragium incurrunt, qui eam sustinent, cum fateantur ipsius freti Gaditani navigationem, et transmissionem columnarum Herculis fuisse olim tam intentatam, et infrequentem quam periculosam. Si ergo tam infrequens, et periculosa fuit Gaditani freti transmissio, quomodo frequens esse poterat navigatio e mari rubro in Gades, et præsertim a Phœnicibus, cum necessario Herculeas columnas, totiusque Gaditani freti pelagus deberent transmittere? Hoc autem sic affirmari ab his auctoribus videri potest in doctissimo patre Pineda lib. IV de rebus Salomonis, cap. VI, num. IV, ubi freti Gaditani navigationem fuisse olim infrequentem, et periculosam affirmat. Et capite XV, objectione III, num. II et III minus frequentes dicit fuisse navigationes per Mediterraneum ultra fretum Herculeum. Cum qua assertionem nescio quomodo cohærent quod capite VIII, num. V rursus affirmat frequentissimum, et usitatissimum fuisse apud Tyrios, et Phœnices, ut e mari rubro solventes navigarent ad Gades, rursusque Gaditanam navigationem frequentatam fuisse ad mare rubrum commercii gratia cum Phœnicibus. Sed ab his contradictionis fluctibus, imo et syrtibus quomodo peritissimus noster Palinurus navem expediat otiosus ero spectator, potius quam insecutor.

XXV. Alia ergo tutiori via auctores alii discurrunt existimantes duplicem fuisse Salomonis classem, bipartitamque navigationem: aliam quæ ex mari rubro, et portu Asiongaber in Ophirinam regionem vela

tenderet; aliam quæ ex mari Mediterraneo in Tharsis, seu Hispaniam cursum dirigeret. Quæ navigationis classisque duplicatio nullum ex Scriptura videtur fundamentum trahere, nisi quod ex locorum positione possumus suspicari, cum portus ex quo classis solvebat in Ophir, in ipso maris rubri littore designetur, ex quo in Mediterraneum pelagus navigatio patere non potest, cum tamen Tharsis in ipso Mediterraneo mari secundum communem opinionem designetur.

XXVI. Cæterum cum Scriptura adeo intente magnificentiam Salomonis nobis indicare curaverit, portumque unde classis solvebat, et quo etiam tendebat tam exacte descripserit, mirum est cur duas illas classes tacuerit, et unius tantum perpetuo meminerit. Rursus clare apparet Scripturam eidem classi, et navigationi attribuere, tam Ophir, quam Tharsis; ruit ergo totum fundamentum dividendi istas navigationes, et classes, si propter hoc solum duplicantur, ut una navigaret in Ophir ad orientem, alia in Tharsis ad occidentem. Hoc autem ex ipsis Scripturæ verbis manifestum est. Nam in primi Hiram regem Tyriorum conjunxisse classem, et naves suas cum navibus Salomonis ut irent in Ophir, et in Tharsis, habetur II Paralipom. VIII: *Abiit, inquit, Salomon in Asiongaber, etc. Misit autem Hiram per manus servorum suorum naves, et nautas, et abierunt cum servis Salomonis in Ophir*. Ubi non solum dicitur mississe naves, et nautas, sed et simul cum servis Salomonis navigasse in Ophir. Erat ergo una classis, et navigatio ex navibus Salomonis, et Hiram. Et de eadem classe regis Tyrii, tamquam de una, et eadem cum classe Salomonis, dicitur III Reg. X: *Classis Hiram, quæ portabat aurum de Ophir attulit ex*